

„MOJ ZADNJI POZDRAV!“ – ZATVORSKI ZAPIS SLAVKA KVATERNIKA?

U ovom je časopisu, u broju 71 iz veljače 1998., usprkos nizu kritičkih napomena, objavljen moj načelno pozitivan prikaz knjige *Vojskovođa i politika. Sjećanja Slavka Kvaternika* koju je potpisala, točnije priredila Nada Kisić Kolanović. U toj knjizi, koja je većinom zbirka dokumenata mahom jugoslavenske provenijencije, uvodna rasprava priređivačice ima šezdesetak od ukupno 427 stranica.

Njezin je odnos prema hrvatskom jeziku, njegovoj sintaksi i gramatici – kao što sam primijetio i istaknuo u više navrata, pa i tu – skoro legendaran, i valjalo bi ga izučavati na katedrama, u sklopu posebnoga kolegija pod radnim nazivom „Kako, za živoga Boga, ne pisati hrvatski“, a pristup samoj problematici knjige, navodi se i u tom prikazu, razmjerno je neobjektivan, pristran na uvijek isti način i s uvijek istim *ostrožinskim* predrasudama koje su u novije doba začinjene kvazihrvatskom historiografsko-političkom *vegetom* koja nepodnošljivo vonja na najjeftiniju cikoriju kumrovečkog podrijetla.

Ta je pojava došla do izražaja i u drugim njezinim djelima, budući da je autorica – zahvaljujući povlaštenu pristupu arhivskomu gradivu (pa i knjižnici Hrvatskoga državnog arhiva) koji je godinama imala (jer: družba je družba, služba je služba, a muž je ipak muž, pa je i potpisano mu u brk zatajeno postojanje stanovitoga, *životno važnoga* mu gradiva) – njeagovala navadu neumjereno se i nekritički identificirati s tvorcima gradiva koje je u fazi toga više svetog nego romantičnog konkubinata imala mogućnost prirediti pa objaviti pod svojim imenom, često sa suprugovim nakladničkim potpisom, ali dakako ne i o njegovu, nego o državnom trošku.

Tako se je dogodilo, primjerice, da – s vrlo malo ili baš s nimalo veze sa stvarnošću – hrvatski poslanik u Sofiji Vladimir Židovec postane vrlo mudar i dalekovidan; da se Mladen

Piše:

Tomislav JONJIĆ

Lorković prometne malne u proroka koji se nije bavio ničim doli *demokratskim* gatanjem iz kavnoga taloga i time kako će se suprotstavljati Nijemcima i udovoljavati ukusima zapadnih Saveznika, pa su tako i vojskovođa Slavko Kvaternik i sin mu Eugen s dozom stanovite degutantne romantike prikazani kao veliki protivnici Talijana, pa i Nijemaca, iako su sami Talijani – jamačno bolje upućeni u stvar od Nade Kisić Kolanović – duboko u 1942. godini pisali kako je Eugen Kvaternik možda jedini talijanski prijatelj u Hrvatskoj, a neki su istaknuti ustaški intelektualci za oca mu Slavka i tada i kasnije znali jetko reći da je možda često i govorio hrvatski, ali je obično – mislio njemački.

Drugim riječima, i ljudi i događaji puno su kompleksniji nego što to izgleda moz-

govima koji se zadovoljavaju jednostavnim, crnom-bijelim slikama.

No, nije ovo ovo ni mjesto ni prigoda da se raspreda o toj neobičnoj sklonosti jedne historiografske škole (točnije: „škole“), navikle na to da ignorira činjenice i da sve svede na jedan te isti, lako prepoznatljivi i odavno definirani zajednički nazivnik. Umjesto toga – osim konstatiranja činjenice da je (državno!) arhivsko gradivo ponekad bilo smatrano privatnim (pa je i mojoj malenkosti bio dosta grubo, sasvim rezolutno i *sasvim definitivno* onemogućen pristup bilješkama Mladena Lorkovića, premda mi je dr. Milan Blažeković ispravno i korektno tvrdio kako one postoje i kako je, štoviše, *drug suprug* upravo njega, Blažekovića, kao Lorkovićeve kratkotrajnog tajnika, molio da ih *drugarici supruzi* pomogne odgonetnuti i pročitati), pa je sve to – uz koješta drugo, *partijsko i katoličko* (I. Raos), drugim riječima *ostrožinsko* i riječko, što je ovdje

Naslovnica Glasa sv. Antuna (1949.)

pristojno i ne spominjati, premda nikad ne valja zaboravljati – kod mene, priznajem, moglo izazvati stanovite odbojnosti, pa se i odraziti na moj odnos prema tomu i sličnomu mrčenju papira o državnome trošku.

Napravio sam, doduše, i ja propusta i pogrješka – pa i puno prije opisane zgođe s Lorkovićevim dnevnim bilješkama – a onaj koji se ne zadovoljava samo time da bude u pravu, nego hoće biti i pravedan, mora i to javno priznati. Jedna od njih, ne najveća, povezana je i sa spomenutom knjigom o Slavku Kvaterniku. U rečenome prikazu iz veljače 1998., naime, nisam spomenuo, jer za to nisam ni znao, baš kao ni Nada Kisić Kolanović, da je bar jedne crtice ili podrubne bilješke bio vrijedan spomen stvarnoga ili navodnoga Kvaternikova pisma iz tamnice koje je objavljeno 1949. u Argentini u *Glasi sv. Antuna*. Riječ je o mjesečniku (jedno vrijeme i polumjesečniku, a kasnije dvomjesečniku) koji su 1947. pokrenuli hrvatski franjevci (*Editada por los Franciscanos Croatas*), a uređivao ga je poznati hrvatski katolički novinar Ivo Lendić (1908.-1982.). U devetome broju trećega godišta, u rujnu 1949., na 9. stranici objavljen je nepotpisani tekst „Slavko Kvaternik: Moja zadnja poruka“.

Uredništvo ga je popratilo uvodnom napomenom koja i nije sasvim nebitan argument u prilog tezi da se – uza sve nužne rezerve i ograde – možda ipak radi o autentičnom dokumentu. On se je, naime, pojavio u vrijeme kad je nastupila snažna polarizacija u hrvatskoj političkoj emigraciji, neposredno izazvana ponovnim ulaskom Ante Pavelića u hrvatsku politiku, koji je s jedne strane bio logična posljedica Pavelićeva političkog nerva i njegove strasti što je, jača od svih nevolja i poraza, trajala desetljećima, a s druge je strane – kako se iz njegova kruga isticalo i ističe – bio motiviran Mačekovim ustrajanjem u jugoslavenskim i drugim nadnacionalnim koncepcijama.

Drugim riječima, taj Pavelićev politički *come-back* bio je posve prirodan, skoro neminovan, premda je i njemu osobno i Hrvatima uopće donio malo ili nimalo koristi. Dugoročno, ipak je potaknuo odnosno ubrzao proces sazrijevanja i obračuna s načelom tobožnjega legitimiteta koji je dotad samodopadno njegovala jedino Hr-

Slavko Kvaternik u vojnoj odori 1918. godine

vatska seljačka stranka. A kad je u listopadu 1949. objavljeno da je u Argentini osnovana Hrvatska državotvorna stranka, Pavelićevo ime u vijestima o tom događaju nije javno spomenuto, ali hrvatskoj političkoj emigraciji uopće, a napose onome njezinu dijelu koji je novi život tražio u toj zemlji, nije bilo nepoznato da bivši državni poglavar, koji je u tu zemlju došao podjesen prethodne godine, još uvijek uživa veliki autoritet, i da se većina toga događa bar s obzirom na nj, od čega jedan dio po njegovim naputcima, a drugi dio izravno protiv njega i njegovih naputaka.

U to je doba, dakle, već bio zahuktao proces emigrantske (poslijeustaške, ali ne samo poslijeustaške) *diferencijacije* – logično započet još u posljednjoj fazi rata, a još logičnije pojačan u izbjegličkim logorima i naglašen neuspjehom Akcije Desetoga Travnja (Kavran i drugovi) – koji će rezultirati nastankom raznih političkih grupacija, pa i stranaka, tzv. emancipacijom *Hrvatske revije* i nizom drugih procesa. Hrvatski je položaj bio tragičan, a hladnoratovsko doba izazovno, pa je samo naizgled bilo paradoksalno da su najdosljedniji pristaše protukomunističkih *atlantskih* i uopće zapadnjačkih saveza i kombinacija bili baš oni koje se je na tome istom Zapadu, koliko zbog nominalnoga neprijateljstva iz ratnoga doba, toliko i zbog očekivanja od Jugoslavije i Tita kojega je Staljin amputirao iz *sovjet-*

skog lagera, i dalje ovlaš i posve pogrdno svrstavalo ne samo u protivnike nego i u fašiste, dok će se zametci drugačijih, nesatelitskih i ponekad egzotičnih zamisli početi javljati među onima koji su u ratno doba nastupali naglašeno protuosovinski.

U tome bi kontekstu razni dijelovi hrvatske političke emigracije nesumnjivo zdušno pozdravili protupavelićevski pamflet iz pera vojskovođe Kvaternika – recimo, onakav kakav je iz njegova pera navodno nastao u jugoslavenskim uzama i kakav je objavila Nada Kisić Kolanović u spomenutoj knjizi – a bez straha od smrtnoga grijeha se smije kazati kako u tome korskom pjevanju po svoj prilici ne bi zaostajali ni mnogi od onih katoličkih aktivista koji se u doba Nezavisne Države Hrvatske nisu, da se poslužimo i prilično neukusnim eufemizmom, ustezali kulturno, pa i na druge načine, zdušno „suradivati s protunarodnim režimom“ odnosno s „domaćim izdajicama“.

Na urednika *Glasa sv. Antuna* Ivu Lendića, doduše, ona poznata doskočica da najbješnji „Raspi ga, raspi!“ obično dolazi iz istih onih usta iz kojih se je donekad čulo „Hosana!“ (jer, kako kažu, na jedan način odzvanja pun, a na drugi prazan želudac!), ne može se primijeniti onako kako bi se mogla primijeniti, recimo, na Ivu Bogdana, borbenoga katoličkoga publicista i novinara kojega je domagojska odnosno pučkaška prošlost predodredila za položaj ravnatelja službenoga režimskoga (dakle: ustaškoga) *Hrvatskog naroda* i ravnatelja Glavnog ravnateljstva za promičbu Nezavisne Države Hrvatske, ili na svećenika Charlesa Kamberra, kako se je u izbjeglištvu volio nazivati Dragutin Kamber, bivši ustaški povjerenik za kotar Doboj, zagovornik kojekakvih „radikalnih mjera“, potom i upravitelj prosvjetno-odgojnog odsjeka Poglavnikova tjelesnoga sбора, iz čijih su tekstova jugoslavenski propagandisti u svojim *Dokumentima o protunarodnom radu i zločinima jednog dijela katoličkog klera* (Zagreb, 1946.) zlobno pabirčili pohvale „njemačkim saveznicima“ i njemačkom oružju.

Katolik i katolički novinar, zapaženi pjesnik i Krležin polemički suparnik Ivo Lendić, ujedno bivši suradnik i suurednik *Hrvatskog naroda*, znao je, naime, u svome kritičkom obračunu s (manjim) dijelom i vlastite prošlosti sačuvati dosto-

janstvo. No, premda je i ovdje, u uvodnim redcima, njegov *Glas sv. Antuna* istaknuo kako objavljivanje (navodnoga) Kvaternikova teksta „ne znači nikakvo stranačko opredjeljivanje“, zacijelo ni on ne bi oklijevao objaviti čak ni najubitačniju kritiku ustaškog režima, da je ona (ili: pa makar ona) dolazila iz pera Slavka Kvaternika, čovjeka koji je sa sinom Eugenom i bratom Ljubomirom (visokim dužnosnikom Ministarstva unutarnjih poslova, a prije toga velikim županom velike župa Krbava i Psat koji se u toj službi nipošto nije iskazao kao zagovornik osobite snošljivosti – da ne spominjemo potanje onaj proglas iz lipnja 1941., kojim se Srbima zabranjuje približavanje Bihaću na udaljenost manju od petnaest kilometara i koji je pridonosio smirenju prilika onoliko koliko doljevanje ulja smiruje plamen – a nakon rata je, začudo, mirno i bez jugoslavenskog zahtjeva za izručenje živio u Njemačkoj, gdje se je navodno – kako će u povodu njegove smrti 1980. podrugljivo primijetiti minhenska novoljotičevska *Hrvatska zora* – izjašnjavao kao Nijemac!), pa i s drugim izdancima te obitelji, imao vrlo veliki utjecaj na državnu politiku u razdoblju kad je ona i u represivnom smislu bila najdrastičnija, slijedom čega je vrlo neobičan i pozornosti filozofa dostojan način na koji je pod *ostrožinskim* reflektorom do određene, ljekarnički precizno određene mjere, pošteđen odgovornosti za sav taj koloplet koliko slavnih, toliko i tužnih i tragičnih događaja.

Jer, kao što znademo, za nikim se u jugoslavenskoj, kao i u hrvatskoj emigrantskoj protupaveličevskoj publicistici – koja ne bi bila spomena vrijedna kad u sebi ne bi nosila i optužbu da je hrvatski *separatizam* moguć samo kao izdaja, i da se manifestira isključivo kao kvislinško služenje svakom drugom tuđinu, samo ne *braći Srbima* – nije tako rado i tako često posezalo kao za Didom Kvaternikom, a da bi njegovi pamfleti bili uvjerljiviji, u novije se je vrijeme činilo zgodnim na domovinskoj ih strani podzidati pokajničkim tekstovima njegova oca („Ja jesam izdajnik, ali nisam najgorji“), kao i tobožnjim „uspomenama“ Ante Moškova (1911.-1947. ili 1948.) koje će obilno eksploatirati *jugoslovenska* historiografija, a kao knjigu popraćenu skoro nevjerojatnom zbirkom dokaza o vlastitom neznanju i površnosti,

1999. unovčiti splitski partijski jurišnik i paljetkar Petar Požar (*Ante Moškov: Paveličevo doba*, Split, 1999.). U toj, pak, industriji domišljanja malo tko će izraziti rezervu u odnosu na te Moškovljeve (i druge slične) „uspomene“, a nitko, uporno, ne će primijetiti da je baš u ovome časopisu (br. 10-11, veljača-ožujak 1991., str. 21.) objavljeno svjedočenje o okolnostima u kojima su nastajali tobožnji Moškovljevi zapisi: „Istovremeno je u zatvoru bio Ante Moškov, domobranski general. Nalazio se je u ćeliji br. 37 pred kojom je uv[il]jek poslije saslušanja bilo krvi.“

Jedna od Kvaternikovih zapovijedi nakon proglašenja NDH

U tekstu koji prenosimo iz *Glasa sv. Antuna* nema protupaveličevske i protuustaške note koja je bitno, upravo ključno obilježje svih tekstova koji se pripisuju Slavku Kvaterniku a nastali su nakon svibnja 1945. (a možda i nakon jeseni 1942.) godine. Ovaj je zapis – ako je uopće autentičan – datiran u Velikome tjednu 1947., dakle – malo više od dva mjeseca prije službenog nadnevkva Kvaternikove smrti. Ne zna se komu je namijenjen, niti se znade kako je prokriomčaren iz tamnice. Izostanak polemične note i manjak pojedinosti, reklo bi se, govori o prilog shvaćanju da se ne radi o krivotvorini: one, naime, nastaju s točno određenom svrhom, pa su uvijek začinjene mnoštvom detalja. U tekstu Kvaternik, osim posljednjeg pozdrava, praktično ne spominje ni članove svoje obitelji – čak ni sina Eugena – što bi se vjerojatno nalazilo u tekstu koji bi bio krivotvorina, jer: interes za članove obitelji sasvim je logičan, pa bi i krivotvoritelj posegao za tom logikom, a to bi ujedno bila prigoda da se pred novim kulisama poduzme stari/novi obračun s državnim poglavarom koji je podjesen 1942.

„dinastiju Kvaternik“ svrgnuo s vlasti, i stari/novi pokušaj vlastitoga opravdanja.

Umjesto da posluži kao instrument u obračunu s Pavelićem i Nezavisnom Državom Hrvatskom – što je bio slučaj s jugoslavenskim dokumentima koje je Nada Kisić Kolanović uvrstila u knjigu – Slavko Kvaternik ovdje nastupa kao nestranački čovjek i hrvatski rodoljub, dakle: nesumnjivo priličnije čitavu svom prethodnom životu nego u dokumentima koji ga prikazuju kao slomljenog čovjeka. No, u tekstu on spominje kako ga jugoslavenske komunističke vlasti duševno zlostavljaju i kljukaju otrovima koje nazivaju liječko-

vima – što nipošto nije usamljen slučaj u jugoslavenskoj *osloboditeljskoj* epopeji – pa se i time eventualno može objasniti njegov potpis ispod drugačije intoniranih dokumenata. Što bi neki kazali: moglo ga se je, valjda, ne samo poslije izručenja u rujnu 1946., nego i tijekom preostala dva mjeseca života tim ljupkim metodama uvjeriti i u to da je otac vlastitome ocu.

Na objavljeni tekst, koliko sam uspio utvrditi, nije bilo reakcija ni u *Glasi sv. Antuna* niti u drugome dostupnome mi hrvatskome emigrantskom tisku. Nije taj tekst, prema svemu sudeći, spomenuo ni njegov sin Eugen ni u nizanki pamfleta koje će uskoro na stranicama *Hrvatske revije* poduzeti u dogovoru s Vinkom Nikolićem, dogovoru za koji je sam Nikolić ostavio pisani dokaz da je začinjen izmišljotinama i konstrukcijama (pa će sve to – uz razne druge zgrade koje su vrijedne da budu popamćene – vrlo demokratski i vrlo znanstveno biti prešućeno i pri domovinskom ukoričenju te nizanke 1995. godine). Štoviše, pomniji će čitatelj lako uočiti da su ovdašnje očeve misli prije negacija nego potvrda sinovljevih filipika.

Stvarna ili navodna Kvaternikova poruka prijateljima

No, to ne znači da neka buduća istraživanja ne će doći do drugačijeg zaključka, a svakako je moguće i to da bi već pomnija raščlamba Kvaternikovih istražnih zapispnika te uopće sudskih dokumenata bila zanimljive odgovore. Zato, uz ogradu, u cijelosti i bez izmjena donosimo stvarni ili navodni Kvaternikov tekst iz *Glasa sv. Antuna*, zadržavajući čak i podnaslove koji su – premda to u samome listu nije spomenuto – zacijelo plod uredničke intervencije. Na jednom je nebitnu mjestu primjerak novina kojim smo raspolagali oštećen, pa ne znamo jedino to, treba li stajati „naravno“ ili naravski“; pravopisne su, pak, intervencije označene na uobičajen način, uglatim zagradama.

„Slavko Kvaternik: Moja zadnja poruka“

Uredništvo „Glas Sv. Antuna“ primilo je ovaj dokument za uvrštenje. Radi se ovdje o posljednjoj riječi maršala Kvaternika, koji je dne 10. travnja 1941. godine bio proglasio hrvatsku državnu nezavisnost na cjelokupnom hrvatskom etničkom i povijesnom području. Sasvim je sigurno, da je ovaj istaknuti hrvatski ro-

doljub u tom času progovorio iz duše cijelog hrvatskog naroda. Kasniji događaji donijeli su razočaranja... Maršal Kvaternik, prvi od istaknutih ličnosti hrvatskoga Desetog Travnja, dolazi u nepomirljivi sukob s Italijom, što je u ondašnjem odnosu snaga značilo njegovu likvidaciju i on napušta domovinu, te se sklanja u Austriju. Nakon rata bio je izručen Titu i ubijen. Uredništvo „Glas Sv. Antuna“ objavljuje ovaj tragični sastavak, kao dokument naše nedavne prošlosti i kao nezavisno hrvatsko glasilo, te njegova objava u našem listu ne znači nikakvo stranačko opredjeljivanje, nego počast jednom hrvatskom mučeniku. Narav[no] da ne možemo objaviti, na koji je način ovaj dokument izišao iz tamnice, prešao granice Jugoslavije i dospio do našeg uredništva.

*

Ja sam već toliko izmučen, da ne vjerujem, da ću biti kadar ovo dugo izdržati. Osim toga, po svemu izgleda, da ne ću biti više ni izveden pred sud. Vjerojatno ću biti ubijen u tamnici. Truju me s raznim medikamentima, a govore, da me liječe. Molio sam, da mi omoguće sastanak s

Nadbiskupom Stepincem, ali su ovi zato tražili od mene nedostojne izjave i stavljali uvjete, kakve samo mogu stavljati u srž pokvareni i zaostali bijednici. Naravno da sam s indignacijom i prezirom to sve odbio.

Tražio sam ispovjednika

Tražio sam ispovjednika. Prvi put su mi doveli vrlo sumnjivu osobu kao svećenika. Na moja pitanja opće naravi o glavnim zasadama Crkve, nije mi znao odgovoriti, pa sam odustao od ispov[i]jedi. To je bio – očito – jedan njihov agent, koji je mislio sve od mene doznati. – Drugi put su mi doveli jednu osobu, obučenu kao O. franjevca, ali, kad sam ga molio križ, rekao je, da ga on nikada ne nosi, a nije imao ni štolu. Ja sam ga molio jedan molitvenik, da se priridim za ispov[i]jed, pa mi je rekao, da to nije potrebno. Odbio sam i toga. Poslije sam vidio, da sam dobro uradio, jer se je ovaj prema tome i ponio kao pravi prostak, a ne kao redovnik. – Bog će mi oprostiti, jer ja sam najbolje htio. Zadnji put sam se ispovjedio pred našim dragim svećenikom i junakom Vilimom Ceceljkom, pa mi je to zadnja utjeha na odlasku iz ovoga pakla.

Molim se Bogu svaki dan

Molim se Bogu svaki dan za naš čenički narod i za našu ispačenu Hrvatsku, za koju će ići i zadnja moja molitva! – Pred tri dana došao je u moju ćeliju neki crnomanjasti čovjek, ovisok, surova izgleda i počeo je puniti nabojima jedan veliki vojnički samokres. Pred vratima ga je čekala neka pratnja. Rekao mi je, da je došao da me ustrijeli i da li imam kakove želje prije toga? Rekoh mu, da nemam nikakve i da je to samo milost Božja odredila, da mojim mukama i patnjama bude već jednom konac i kraj. Na to je isti napustio ovu ćeliju uz pogrдне psovke i uz jednu gadnu kletvu.

Zadnja je moja molba bila, da se dozvoli meni i generalima Perčeviću i Navratilu, da nosimo kao vojnici hrvatske vojničke odore, pa makar i bez ikakvih oznaka, ali mi ni ta moja molba nije bila odobrena, jer da takvih odora nema. Uostalom, da to

Kvaternik 1941. prigodom dopreme krstionice pripisane knezu Višeslavu u Hrvatsku

nije tako ni važno. Ja sam se pozvao na ratno pravo i na međunarodnu konvenciju, ali ni to nije pomoglo. Ne dadu nam, ni da umremo kao Hrvati.

Mučenje, a ne liječenje

Trpim mnogo od groznice i omaglice. Daju mi neke pilule i neke injekcije, poslije kojih se još gore osjećam. Tako sam poslije toga povraćao i još se gore osjećao. Ne dadu mi ni spavati. Svaki čas, čim zadrijemam, bude me, pa me tresu i drmaju. Očito sam trovan. – Tražio sam, da mi pošalju dva liječnika mojega povjerenja, ali su i to odbili. Moj mi je prijatelj poručio, da više ništa ne tražim, jer bi ih to moglo potaknuti, da me prije likvidiraju. Moram neprestano potpisivati neke zapsnike, tobože o mojem pregledu i druge, a da uopće neznam njihova sadržaja, ali na žalost nemam ni volje ni smisla da išta više ispitujem! Posve sam apatičan. Moji su prijatelji htjeli, da bježim. Stvar je bila dobro pripremljena, ali sam ja odustao, jer bi to moglo stajati nekoliko mladih hrvatskih života, a Hrvatska treba nove mlade radnike i borce. – Osim toga bi i većina mojih prijatelja izgubili život, jer ovi podlaci i kukavice ne prezaju pred ničim, kad se sa podlošču može naći povod za novo klanje. – Ja sam i tako iscrpljen starac, koji sam već sve dao za Domovinu, što sam mogao. Osim toga ne bih rado ostavio ni moje drugove Perčevića i Navratila. Bit ću sretan, kad na onome svijetu susretnem

one hrvatske častnike i generale, koji su preklani smaknuti kao hrvatski mučenici u Beogradu. – Neka naša krv bude zalag nove sreće i slobode napaćene i izmučene Hrvatske!

Gubim snagu

Osjećam, da gubim snagu i bojim se, da ću skoro klonuti, pa zato evo šaljem Vama, moji mili i dragi, moj zadnji pozdrav! Sve moje djelovanje bilo je upereno za slobodu moga naroda i moje Domovine. Ja sam i danas svijestan svoga čina, kad sam preuzeo vlast i proglasio hrvatsku državnu samostalnost. Ja to nisam učinio iz vlastite pobude, niti na nagovor i uz pomoć stranaca. Tko to tvrdi, taj nije razumio

Kvaternik u društvu talijanskog poslanika Casertana i nadbiskupa Stepinca

neodoljive čežnje hrvatskog naroda, da bude slobodan i svoj na svome. Hrvatima je prije svega – njihova sloboda!

Čežnja hrv. naroda za samostalnošću

Već je hrvatska vojska u Karlovcu u jesen 1939. bila jasan znak, da se narodni val ne će moći zadržati, a kamo li skrenuti u velikosrpske vode. Trebalo je računati, da je onoga dana, kada hrvatski vojnik dobije svoju pušku i naboje, zapečaćena sudbina absolutističke proširene Srbije, zvane Jugoslavija.

Od 6. do 10. travnja 1941. proveden je najtočniji i najveličanstveniji plebiscit hrvatskog naroda u njegovoj povijesti. – Nitko to nama Hrvatima ne smije i ne može zamjeriti, jer je dvadeset i tri godišnje robstvo dalo nama pravo da sve i u svako doba poduzeti možemo i moramo, da svoj narod oslobodimo. Inače ne bi bili narod, koji zaslužuje svoju slobodu. Ni naši veliki prijatelji to ne će učiniti, kad znadu, koliko smo trpjeli i koliko svoju Domovinu volimo. Nama je bilo žao, da se je to moralo provesti u jeku jednoga rata, kojega mi nismo ni izazvali, niti smo ga željeli, a napose nismo htjeli u njega biti upleteni. Za sve to nose odgovornost oni, koji su nam oduzeli slobodu i koji su nas 23 godine mučili, vješali i ubijali sa sudom i bez suda i u crkvenim ophodima i sprovodima, pa čak i onda, kad je hrvatski narod stupao pred izborne žare, da vrši sveto pravo svoga suvereniteta. Siguran

sam, da su najumniji političari zapadnih demokracija to sve predviđali i morali predviđati, a to mi je čak jedan umni Englez poslije umorstva blagopokojnog Stjepana Radića i sam priznao. Savezne Države Sjeverne Amerike onda nisu bile još ni u rat upletene, pa smo računali u velike [uvelike] s moralnom pomoći ove velike i slobodne nacije i najjače sile na svijetu, koja je dala kruha tolikim Hrvatima.

Istočni grijeh osovine

Mi nismo imali razloga ulaziti u obračune velikih naroda u minulom ratu, pa je svaka insinuacija u tom pogledu infamna objeda. Jedno priznajem, da sam već na početku ovoga rata u jesen 1939. vidio, da je napadaj Njemačke na Poljsku bio najveća pogriješka, jer je time bila srušena brana Zapada prema Sovjetskoj Rusiji. U tom činu ležao je njemački neuspjeh.

Zapadni grijeh osovine

Druga kobna pogriješka osovine bio je njezin postupak prema Hrvatskoj i Sloveniji, a napose neopravdani zahtjev Italije ili bolje rekući talijanskih fašista za našom Dalmacijom. S tolikom ograničenošću istih, da će posegnuti za najhrvatskijim i najkulturnijim pokrajinama Hrvatske, nisam nikada računao. U tom sam vidio najveće i najopasnije zlo, koje nam se je moglo dogoditi i koje je temeljito kompromitiralo sposobnost osovine, da razborito i pošteno uredi svijet. – Ja sam sve poduzeo što sam mogao, da spriječim ovo kao i druga zla, koja su nas bila snašla. Komu sam mogao, tome sam pomogao, a koga sam mogao zaštititi, toga sam zaštitio. Svaki onaj koji je pratio moj rad, to dobro znade, a od svih to najbolje znade Dragi Bog, koji mi je najbolji svjedok!

I danas, po mom mišljenju, živi još nekoliko mojih suradnika i prijatelja, kojima sam sve to bio povjeravao. Usprkos svega toga i usprkos pritiska osovinskih sila, da se i kod nas, umjesto po demokratskim principima[,] vlada po propisima osovinskih sila, nismo nikada mogli ni smjeli prestati računati [sic!] na našem konačnom oslobodjenju. Mislio sam, da ćemo i mi, po uzoru Danske i drugih, naći svoje

Grob obitelji Kvaternik na zagrebačkome Mirogoju: za vojskovođine se posmrtno ostatke ne zna

mjesto mora[sic!] u tom ratnom vrtlogu. Šteta je, da Njemačka nije mogla sačuvati svoje velike snage za obračun sa sovjetskim Imperijalizmom. – Boli me duša, kad vidim koga se sve smatra za ratnog zločinca, a za minuli rat nemalo je isto kriva Sovjetska Rusija, koja je bila prvi saveznik Njemačke, s kojom je raskomadala Poljsku!

Priznajem, da sam pristao, da se hrv. dobrovoljačka vojska bori protiv Sovjeta, pa da i ona doprinese svoj obol za oslobodjenje čovječanstva od jedne velike azijske laži i najvećeg terora i ropstva, koji su do sada ikada i igdje postojali!

Hrvatski je narod prožet demokratskim načelima

Ja sam vojnik i ne bi rado o politici više govoriti, ali još moram jednu svoju reći: „Hrvatski je narod u svojoj biti bio uvijek demokratskih načela. Najveći njegovi sinovi i najsvjetliji umovi bili su prožeti demokratskim principima u davnini, pa sve do naših dana. Od Ante Starčevića do Stjepana Radića i onih mlađih, koji i danas rade na spasu Hrvatske. Svaki je Hrvat svijestan, da je demokracija prvi uvjet njegovoga mira, srce i slobode. Pokojni je Radić znao s par riječi u Hrvatskom Saboru izreći ono, što tako duboko leži u duši narodnoj. Kako smo mi hrvatski častnici za vrijeme prvog svjetskog rata i prije znali uživati i biti ponosni, kad je on

svaki svoj govor u Saboru znao započeti riječima: „Visoki državni sabore!“ Bog mu dušu pomilovao, možda ću već za nekoliko dana biti s njime!

Sve što sam radio, radio sam u najboljoj vjeri, da to činim za dobro naroda i Domo-vine. Duboko sam uvjeren, da će hrvatski narod, kad opet dodje do svoje slobode, stvoriti na svom području najsigurniju tvrdjavu mira i napredka. Dao Bog, da to naskoro bude! neka Hrvatski narod iz ove najveće katastrofe svih vjekova izidje sačuvan! Neka nikada ne dozvoli neprijatelju, da mu zavlada! Neka više nikome ne vjeruje, jer su nas Srbi najpodlije prevarili i varali do zadnjega časa, pa i sada kao eksponenti boljševizma žele rasplesiti svoju otrovnu mrežu i tako uništiti našu Hrvatsku!

Moj zadnji pozdrav svima mojima, počam od moje djece, mojih prijatelja i suradnika, mojih častničkih drugova i svih hrvatskih vojnika, pa sve do onog najmlađeg hrvatskog vojnika, koji će do zadnje kapi svoje krvi i uvijek izdržati na mrtvoj straži – Vječne Hrvatske!

BOG I HRVATI!

Slavko Kvaternik

Tamnica – Veliki Tjedan 1947.“

(Glas sv. Antuna, 3/1949., br. 9, Buenos Aires, rujan 1949., 9.)